

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ

Στο μάθημα της Βυζαντινής Ιστορίας

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ . . . ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

*Το μυθιστόρημα «Για την Πατρίδα»
της Πηνελόπης Δέλτα*

Μαθητής : **Ευάγγελος Μπίλλας** Τάξη Β₂

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : **Αθανασία Γαζέτα**, φιλόλογος

Τρίκαλα 2016

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ . . . ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Το μυθιστόρημα «Για την Πατρίδα»

της Πηνελόπης Δέλτα

Στοιχεία για τη ζωή της συγγραφέα

Η Πηνελόπη Δέλτα γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου το 1874 και ήτανε το τρίτο απο τα έξι παιδιά του Εμμανουήλ Μπενάκη και της Βιργινίας Χωρέμη. Η οικογένειά της, η οποία διέθετε εταιρία βάμβακος, υπήρξε μια από τις επιφανείς οικογένειες της ακμάζουσας ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας. Η ίδια μεγαλώνει μέσα σε ένα μεγαλοαστικό περιβάλλον ευμάρειας που της παρέχει κάθε δυνατότητα για παιδεία, συγχρόνως όμως και αυστηρής και αυταρχικής συμπεριφοράς εκ μέρους των γονιών της. Αυτή που την στήριξε συναισθηματικά και συντέλεσε στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της, βασισμένου στην εντιμότητα και στην αυτοεκτίμηση, ήταν η γαλλίδα δασκάλα της και παιδαγωγός Victorine Dufay. Οι σχέσεις με τα αδέρφια της, παρ όλες τις αντιζηλίες που υπήρχαν, ήταν ειλικρινείς και διατηρήθηκαν ανέπαφες σε όλη τη ζωή της. Ιδιαίτερα ο μεγαλύτερος αδερφός της Αντώνης υπήρξε σύμβολο ηρωισμού και γενναιότητας στα παιδικά της μάτια. Αργότερα θα γράψει γι'αυτόν το διήγημα «Τρελαντώνης». Τα εφηβικά της χρόνια αποτυπώνονται στο ημερολόγιό της ως μια περίοδος ανελευθερίας, δυστυχίας και αντιθέσεων με τους γονείς της. Στα 1895 η οικογένεια βρίσκεται προσωρινά στην Αθήνα. Εκεί την παροτρύνουν να παντρευτεί τον Στέφανο Δέλτα, ένα μορφωμένο επιχειρηματία, με πνευματική καλλιέργεια, δημοτικιστή, ο οποίος θα ασκήσει μεγάλη επιρροή στη πνευματική διαμόρφωση της συζύγου του. Θα αποκτήσουν τρεις κόρες και για αρκετά χρόνια θα εκτελεί με εντιμότητα τα οικογενειακά της καθήκοντα χωρίς όμως να μπορεί να καλύψει το μεγάλο κενό στη ψυχή της.

Το 1897 επιστρέφουν στην Αλεξάνδρεια, όπου το 1905 γνωρίζει και ερωτεύεται τον Ίωνα Δραγούμη, διπλωμάτη και πολιτικό. Ο ίδιος άσκησε τεράστια επιρροή στη προσωπικότητα και στο έργο της. Ο ανεκπλήρωτος αυτός έρωτας θα τη σημαδέψει και ως το τέλος της ζωής της θα μαυροφορεί. Το 1916 η οικογένειά της εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Κηφισιά, καθώς ο πατέρας της Δέλτα, Εμμανουήλ Μπενάκης, είχε εκλεγεί δήμαρχος Αθηναίων. Τότε η Πηνελόπη Δέλτα άρχισε να συλλέγει υλικό για τον Μακεδονικό Αγώνα και το 1918 πήρε μέρος σε δύο αποστολές στην Ανατολική Μακεδονία για να βοηθήσει παλινοστούντες ομήρους από τη Βουλγαρία. Η δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη, το 1920, από ένα εκτελεστικό απόσπασμα φανατικών βενιζελικών, στην οποία ρόλο ηθικού αυτουργού έπαιξε ίσως ο πατέρας της, Εμμανουήλ Μπενάκης, θα την αφήσει ένα ψυχολογικό ράκος. Πέντε χρόνια αργότερα την χτυπά αλύπητα η πολυομυελίτιδα, καθλώνοντάς την σε αναπηρικό αμαξίδιο. Έζησε έτσι για 16 χρόνια και στο τέλος λύγισε όταν μπήκαν οι γερμανοί στην Αθήνα. Πήρε το δηλητήριο το 1941 και πέθανε στις 2 Μαΐου. Στον τάφο της, στον κήπο του σπιτιού της, χαραχτηκε η λέξη **ΣΙΩΠΗ**.

Το έργο της

Το έργο της Πηνελόπης Δέλτα είναι ένα από τα πιο σημαντικά όχι μόνο στην ελληνική αλλά και στην παγκόσμια λογοτεχνία. Η ίδια είχε συνειδητοποιήσει την έλλειψη του παιδικού βιβλίου και στρέφεται προς αυτό από τη πρώτη δεκαετία

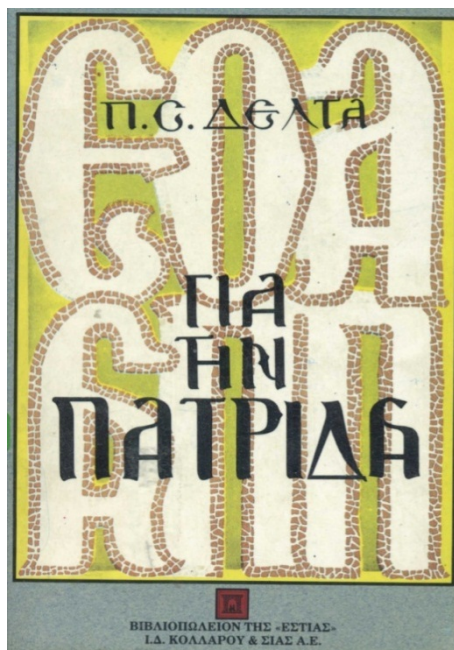
του 20ου αιώνα. Η ανάγκη αυτή υπαγορεύεται από λόγους εθνικούς, καθώς στο επίκεντρο των γεγονότων βρίσκεται το Μακεδονικό Ζήτημα. Συμμερίζεται την άποψη των δημοτικιστών ότι το μεγάλο όπλο για την επικράτηση του έθνους είναι

το σχολείο και η γλώσσα. Η συγγραφική της δραστηριότητα θα συνεχιστεί αδιάκοπα ως το θάνατό της. Έγραψε τα εξής έργα:

1. Για την Πατρίδα (μυθιστόρημα) (1909)
2. Η καρδιά της βασιλοπούλας (διήγημα-παραμύθι)
3. (1909) Παραμύθι χωρίς όνομα (1910)
4. Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου (ιστορικό διήγημα) (1911)
5. Παραμύθια και άλλα (1915)
6. Τα Ανεύθυνα (Διηγήματα) (1921)
7. Στο Κοτέτσι (παραμύθι)(1922) (σαν βιβλίο εκδόθηκε μόλις το 2011 από τις εκδόσεις Τετράγωνο)
8. Η ζωή του Χριστού (Δίτομο) (1925)
9. Τρελαντώνης (μυθιστόρημα) (1932)
10. Πρώτες ενθυμήσεις (διήγημα) (1932)
11. Μάγκας (μυθιστόρημα) (1935)
12. Στα μυστικά του βάλτου (μυθιστόρημα) (1937)
13. Ρωμιοπούλες (Τριλογία σε τρεις τόμους) (1939) (εκδόθηκε το 2014 από τις εκδόσεις Ερμής)
14. Το Πρώτο Ξύπνημα (Γεγονότα από το 1895 έως το 1907) (1939)
15. Ή Λάβρα (Γεγονότα από το 1907 έως το 1909) (1939)
16. Το Σούρουπο (Γεγονότα από το 1914 έως το 1920) (1939)
17. Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος: ημερολόγιο, αναμνήσεις, μαρτυρίες, αλληλογραφία
18. (1978) Ίωνας Δραγούμης: ημερολόγιο, αναμνήσεις, μαρτυρίες, αλληλογραφία
19. (1978) Μύθοι και Θρύλοι (διηγήματα και Παραμύθια) (1916)

Το μυθιστόρημα «Για την Πατρίδα»

Το έργο είναι το πρώτο μυθιστόρημα της Πηνελόπης Δέλτα, και σίγουρα ένα από τα πιο αγαπημένα ιστορικά πεζογραφήματα στα χρονικά της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Παρά τον αιώνα που έχει μεσολαβήσει από την αρχική έκδοση του έργου (1909), η γραφή της παραμένει ζωντανή και σχεδόν σύγχρονη, ενώ η διαρκής δράση και η σφιχτή πλοκή, αγκαλιάζουν τον αναγνώστη και κρατούν το ενδιαφέρον του αμείωτο μέχρι το τέλος του έργου. Η σαφήνεια στην έκφραση και οι σύντομες αλλά καίριες περιγραφές, βοηθούν

επίσης στην ξεκούραστη ανάγνωση. Ορισμένες σκηνές έχουν γραφτεί μάλιστα με τέτοια επιδεξιότητα, που μοιάζουν βγαλμένες από σενάριο κινηματογραφικής ταινίας. Τη μεγάλη σημασία του έργου, μπορούμε να την εκτιμήσουμε μόνο αν συνυπολογίσουμε την εποχή στην οποία εκδίδεται και το πόσο επηρεάζει με τη γλώσσα και τις ιδέες του τους συγχρόνους του αλλά και τις επόμενες γενιές. Τριπλή η προσφορά του "Για την Πατρίδα" λοιπόν: στη γλώσσα, στην ιστορική διαπαιδαγώγηση των Ελληνόπουλων της εποχής αλλά και στην λογοτεχνία του τόπου. Δεν σταματάει όμως εκεί, καθώς όντας κλασικό ανάγνωσμα για πολλές γενιές, φτάνει να επηρεάζει με τα μηνύματά του και τους μελλοντικούς δημιουργούς.

Η Υπόθεση

Στα τέλη του 995 μ. Χ., όταν αυτοκράτορας του Βυζαντίου είναι ο Βασίλειος Β' ο Βουλγαροκτόνος, ο Ασώτης, γιος του Αρμένη μάγιστρου της Θεσσαλονίκης Γρηγορίου Ταρωνίτη, πιάνεται αιχμάλωτος όταν ο βασιλιάς των Βουλγάρων Σαμουήλ κυριεύει τη Θεσσαλονίκη και μαζί με τον φίλο του Αλέξιο Αργυρό οδηγούνται στην Αχρίδα. Κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας τους, ο Βυζαντινός στρατός, υπό την ηγεσία του Νικηφόρου Ουρανού, νικά τους Βούλγαρους στη μάχη

του Σπερχειού. Στις διαπραγματεύσεις που ακολουθούν με τους Βυζαντινούς, ο Βούλγαρος ηγεμόνας παντρεύει την κόρη του Μιροσλάβα με τον Ασώτη και τον διορίζει στρατηγό στο Δυρράχιο. Σύντομα όμως, ο Σαμουήλ καταπατά τις συμφωνίες και αρχίζει εχθροπραξίες κατά του Βυζαντίου. Ο Ασώτης μαζί με τη Μιροσλάβα και τον Αλέξιο, τον εγκαταλείπουν και επιστρέφουν στην Κωνσταντινούπολη. Ο Αλέξιος αρραβωνιάζεται την κουβικουλαρία Θέκλα από το Γαλαξίδι. Ο πόλεμος ξεσπάει, και ο Αλέξιος ξεκινά για μια επικίνδυνη μυστική αποστολή μέσα στο εχθρικό έδαφος, με προορισμό το Δυρράχιο. Η Θέκλα τον ακολουθεί μεταμφιεσμένη σε αγόρι, σ' ένα επικό ταξίδι γεμάτο κινδύνους, που θα σφραγίσει τη μοίρα και των δύο. Ο επίλογος κλείνει με την (δεύτερη) υποταγή της Βουλγαρίας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, το έτος 1018 μ. Χ.

Τα πρόσωπα του έργου

Ιστορικά πρόσωπα:

Βασίλειος Β', ο Βουλγαροκτόνος

Ο Βασίλειος Β' υπήρξε αυτοκράτορας του Βυζαντίου (976-1025), κατά τη διάρκεια της βασιλείας της Μακεδονικής Δυναστείας. Ήταν ισχυρή προσωπικότητα, ικανός στρατηγός, ο οποίος ανέκοψε την επέκταση των δυνατών στην Ανατολή και συγχρόνως πήρε μέτρα για την ενίσχυση των μικροκαλλιεργητών. Κατάφερε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους Βουλγάρους, γι' αυτό και ονομάστηκε βουλγαροκτόνος. Η βασιλεία του αποτελεί το αποκορύφωμα της ακμής που γνώρισε το βυζάντιο στους χρόνους της μακεδονικής δυναστείας.

Σαμουήλ

Ο Σαμουήλ ήταν ηγεμόνας του νέου Βουλγαρικού κράτους με κέντρο την περιοχή της Αχρίδας (997-1014). Καθώς ο Σαμουήλ αγωνιζόταν να διατηρήσει την ανεξαρτησία της χώρας του από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, η βασιλεία του χαρακτηρίστηκε από τους συνεχείς πολέμους κατά των Βυζαντινών και του εξ

ίσου φιλόδοξου αυτοκράτορα Βασίλειου Β΄. Ο αγώνας αυτός τερματίστηκε με τη συντριβή του στις μάχες Σπερχειού (997) και Κλειδίου (1014). Πέθανε από καρδιακή προσβολή, καθώς δεν άντεξε στο θέαμα των τυφλωμένων από τον Βασίλειο Β΄ στρατιωτών του.

Γρηγόριος Ταρωνίτης

Ο Γρηγόριος Ταρωνίτης ήταν πρίγκιπας της Νότιας Αρμενίας (περιοχή Ταρών). Προσέφερε τις υπηρεσίες του στον Βασίλειο Β΄ στην αντιμετώπιση των επαναστάσεων των δυνατών, Βάρδα Σκλήρου και του Βάρδα Φωκά στη Μικρά Ασία. Αργότερα απέκτησε το αξίωμα του διοικητή (μάγιστρου) της Θεσσαλονίκης. Το 996 ο βούλγαρος ηγεμόνας Σαμουήλ επιτίθεται στη Θεσσαλονίκη, νικά τους βυζαντινούς και ο Γρηγόριος Ταρωνίτης πέφτει νεκρός στη μάχη.

(Ο Θάνατος του Γρηγόριου Ταρωνίτη-Μικρογραφία του Ιωάννη Σκυλίτζη)

Ασώτης

Ο Ασώτης ή Ασώτιος, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, ήταν γιός του Γρηγόριου Ταρωνίτη. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης του Σαμουήλ στη Θεσσαλονίκη, πιάστηκε αιχμάλωτος και μεταφέρθηκε στην Αχρίδα. Παντρεύτηκε την κόρη του Σαμουήλ Μιροσλάβα και διορίστηκε από τον πεθερό του κυβερνήτης Δυρραχίου. Εκεί ήρθε σε επαφή με τους Βυζαντινούς και τον ισχυρό Ιωάννη Χρυσήλιο. Ο Ασώτιος και η σύζυγός του επιβιβάστηκαν σε ένα από τα βυζαντινά πλοία που πολιορκούσαν την πόλη και διέφυγαν στην Κωνσταντινούπολη.

Μιροσλάβα

Η Μιροσλάβα ήταν κόρη του Βούλγαρου ηγεμόνα Σαμουήλ. Ερωτεύτηκε τον αιχμάλωτο βυζαντινό ευγενή Ασώτιο και απείλησε να αυτοκτονήσει αν δεν της επιτρεπόταν να τον παντρευτεί. Ο Σαμουήλ δέχτηκε, καθώς επιδίωκε ειρήνη με τον βυζάντιο μετά την ήττα του στο Σπερχειό (997).

Χρυσήλιος

Ο Χρυσήλιος ήταν πεθερός του βούλγαρου ηγεμόνα Σαμουήλ και ένας από τους ισχυρούς άνδρες του Δυρραχίου. Συμφώνησε να παραδώσει την πόλη στο Βυζάντιο εξασφαλίζοντας τον τίτλο του πατρικίου για τους γιους του. Μετά το θάνατό του ο γιος του **Θεόδωρος** παραδίδει το Δυρράχιο στον βυζαντινό διοικητή Ευστάθιο Δαφνομήλη, που έχει φτάσει εκεί με τον αυτοκρατορικό στόλο (1005).

Το ιστορικό πλαίσιο του έργου

Το 995, ενώ ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Βασίλειος Β΄ βρίσκεται στη Μικρά Ασία, ο βούλγαρος ηγεμόνας Σαμουήλ καταλαμβάνει τη Θεσσαλονίκη και προχωρά στη νότια Ελλάδα φτάνοντας μέχρι την Πελοπόννησο. Αργότερα, το 997, ο βυζαντινός στρατός υπό την ηγεσία του Νικηφόρου Ουρανού συγκρούεται με τους Βούλγαρους και νικά κατατροπώνοντάς τους. Κατορθώνει μάλιστα να ελευθερώσει τη Θεσσαλονίκη. Ο Σαμουήλ και ο γιος του Ρωμανός γλιτώνουν και επιστρέφουν κρυφά στην Αχρίδα. Μετά την ήττα, ο Σαμουήλ αρχικά επιδιώκει ειρήνη με το Βυζάντιο. Στη συνέχεια αλλάζει γνώμη και συγκεντρώνει στρατό για νέο πόλεμο. Παράλληλα διεκδικεί το Δυρράχιο, το οποίο τελικά παραδίδεται στους βυζαντινούς.

Η σχέση του έργου με την ιστορική πραγματικότητα

Το έργο είναι εμπνευσμένο από ένα πραγματικό περιστατικό το οποίο αφηγείται ο Βυζαντινός χρονογράφος Γεώργιος Κεδρηνός και σχολιάστηκε από τον βυζαντινολόγο Γουσταύο Σλουμπερζέ στο έργο του **Βυζαντινή Εποποιία**. Η Πηνελόπη Δέλτα το ανέπλασε και το εμπλούτισε με νέα πρόσωπα και επεισόδια, δίνοντας σ'αυτά βαθύ πατριωτικό και ανθρώπινο νόημα. Τα δύο κεντρικά πρόσωπα της μυθοπλασίας είναι:

Ο Αλέξιος Αργυρός

Ο Αλέξιος είναι στενός φίλος του Ασώτη. Αναλαμβάνει να φέρει σε πέρας μια δύσκολη αποστολή «για την πατρίδα». Είναι πρότυπο ηρωισμού και αυτοθυσίας. Μένει πιστός στο καθήκον του και δεν διστάζει να θυσιάσει την ίδια του τη ζωή αυτοκτονώντας, για να μην θέσει την αποστολή του σε κίνδυνο. Σύμφωνα με το ημερολόγιο της Πηνελόπης Δέλτα, ο χαρακτήρας του Αλέξιου Αργυρού ταυτίζεται με τον αγαπημένο της Ίωνα Δραγούμη.

Η Θέκλα

Η Θέκλα με καταγωγή από το Γαλαξίδι, το οποίο λεηλάτησαν οι βούλγαροι,

ερωτεύεται και παντρεύεται το Αλέξιο. Αφήνει την άνετη ζωή που ζούσε στο βυζαντινό ανάκτορο, για να ακολουθήσει τον αγαπημένο της στη δύσκολη

αποστολή του. Όταν ο ίδιος πεθαίνει, αναλαμβάνει αυτή να εκπληρώσει το χρέος απέναντι στην πατρίδα. Η Θέκλα δεν είναι άλλη από την ίδια την Πηνελόπη Δέλτα που ήταν έτοιμη να κάνει οποιαδήποτε θυσία για τον αγαπημένο της και την πατρίδα.

Το βιβλίο θεωρήθηκε ως το πρώτο εθνικό βιβλίο για τα ελληνόπουλα ικανό να ξυπνήσει όχι μόνο τη φαντασία αλλά το νου και τη καρδιά των παιδιών. Το έργο αντανακλά την εποχή στην οποία γράφεται. Διαβάζοντας κανείς το βιβλίο εντοπίζει στοιχεία των αρχών του 20^{ου} αιώνα παρά της βυζαντινής εποχής. Ο σαφής διαχωρισμός στα χαρακτηριστικά των εθνοτήτων (Έλληνες-Βούλγαροι) και ο έντονος πατριωτισμός είναι γνωρίσματα που ταιριάζουν περισσότερο στα Βαλκάνια του 1910 παρά στους μεσοβυζαντινούς χρόνους.

Βιβλιογραφία:

- «Η Κυρία με τα Μαύρα» (Μυθιστορηματική βιογραφία της Π. Δέλτα), Μίτση Πικραμένου
- «Πηνελόπη Δέλτα αφήγηση ζωής», Βαλεντίνη Τσέλικα
- «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» Τόμος Η΄
- <http://paidiki-logotexnia.blogspot.gr/>

Ευάγγελος Μπίλλας

Τάξη Β₂